

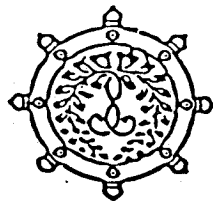
EWÖ

回

向

DRIEMAANDELIJKS
TIJDSCHRIFT

September 1992
Nr 54

Centrum voor Shin-Boeddhisme v.z.w.

Pretoriastraat 68
B-2600 Antwerpen-Berchem

Afgiftekantoor : 2600 Berchem 1

I n h o u d

Editoriaal : Nuttig ?	1
Sh.A.Peel : De Naam is Namu Amida Butsu (xvi)	4
Agn.Jedrzejewska : De samsarische illusie	10
D.Girardin : Zelf en Niet-Zelf	15
N.Moonen : Het Uitspreken van de Naam	17
Vragen en Antwoorden	18
BAC : Kinderen redden ...	19

Het Centrum en de Shin-Tempel JIKOJI erkennen de spirituele en morele autoriteit van de Jôdo-Shinshû Hongwanji-ha (Kyoto) in de personen van Hoofdabt Go-Monshu Koshin Ohtani en van Ere-Hoofdabt Zenmon Kosho Ohtani, maar zijn voorts organisatorisch en financieel autonoom. Hun werking is dus afhankelijk van uw medewerking, uw waardering en uw steun.

Onze bankrekening (voor België) is 408-2066511-88, Centrum voor Shin-Boeddhisme V.Z.W., 2600 Berchem-Antwerpen. Voor Nederland en buitenland, bij voorkeur op postrekening 000-0173766-39, op naam van A.Peel, B-2600 Berchem-Antwerpen, België .

Editoriaal

Nuttig ? Overbodig ? Noodzakelijk ?

Soms hoort wel 'ns zeggen dat zoiets als een 'tempel' of een 'priester' overbodig is. Zeker in het Boeddhisme. En - in absolute zin - is dat ook zo. Shinran Shonin had immers geen tempel. En in hoeverre hij zou beantwoorden aan de criteria van de (latere, huidige) Honganji-priester, blijf ik het antwoord liefst schuldig.

Maar wat voor de Shonin indertijd opging, gaat niet noodzakelijk en automatisch op voor de mensen die wij nu zijn.

Noem bijgevolg 'tempel' en 'priester' zoiets als een noodzakelijk kwaad : het is een tempelpriester die het u zegt. Of boeddhistischer : een *upaya*, een passend middel.

Laten we het eerst over de 'priester' hebben. Deze term is bijzonder ongelukkig als vertaling gekozen, ongelukkig zeker in een land als het onze met een sterke katholieke traditie. Voor de katholieke gelovige is immers de priester zoiets als de plaatsvervanger op aarde en in de n-de graad van God, voorzeker een tussenpersoon tussen die God en zijn gelovige, vooral een bedienaar van sacramenten waardoor de gelovige én tot God én tot diens Kerk behoort.

Vermits het Boeddhisme met geen God hoeft rekening te houden, is de boeddhistische 'priester' allesbehalve een goddelijk afgevaardigde en vermits hij geen sacramenten te bedelen heeft, is 'priester' zeker geen gelukkig woord. Zeker niet daar ook de verwarring - en dat geldt voor de meeste boeddhisten - tussen 'monnik' en 'priester' vaak een *abhidharmisch* roet in de geestelijke voeding gooit. Boeddhistische monniken, ja, inderdaad : dat bestaat. Zij die, onverschillig of we het over Theravada of Mahayana hebben, in kloosterverband leven en de Vinaya-regels toepassen, die kunnen we inderdaad 'monniken' noemen.

Maar aangezien de Jodo-Shinshu geen kloosterstructuur is en vermits Shinran zo stout geweest is de traditionele monnikenregels uit te waaiëren, vindt de term 'monnik' in onze school gewoonweg geen toepassing. De conventionele disciplinevoorschriften uitgewerkt voor de *bhiksu's* (o.a. in de talrijke overgeleverde *Vinaya-pitaka's*) zijn niet toepasselijk op de Shin-'priester'.

Toch is hij geen 'leek'. Shinran wilde immers de bestaande afgrond tussen 'monnik' en 'leek' opvullen. Zichzelf noemde hij "Noch monnik noch leek", maar dat maakte de situatie niet eenvoudiger. Is het soms dat de Shin-'priester' nu eens leek, dan weer monnik is, of is hij tegelijkertijd én leek én monnik, of is er nog een ander oplossing? Ik geloof dat elk Shin-'priester' die over zijn eigen situatie *durft* na te denken, nog niet met een pasklare oplossing klaar is...

Men kan natuurlijk stellen dat, in dit opzicht, de Shin-'priester' enigszins lijkt op de protestantse dominee, op de joodse Rabbijn of op de islamitische imam - maar dan 'God' of 'Gods Woord' erbuiten gelaten...

Hij is degene die verondersteld wordt *iets méér* te weten, maar die toch *in zich* weet dat hij een dwaze ptarer is en soms in eigen denken even verstrikt geraakt net zo goed als alle andere *bombu's*. Hij (of zij!) is op z'n best op het samen begane pad naar de uiteindelijke Wijsheid, de gids is, degene die de landkaart in handen heeft, - maar vaak zelf niet eens weet waar het noorden (beter: het westen...) te vinden is.

En *toch* is hij noodzakelijk ondanks alle gebreken en tekortkomingen. Als de mensen vragen hebben, zou hij die moeten kunnen beantwoorden. Of misschien weet hij in welk sutra of in welk boekje het antwoord kan gevonden worden. Tevens is hij toch ook een soortement bedrijfsleider, de organisator van een sangha, hoe klein ook. Hij regelt de bijeenkomsten, betaalt huur en belastingen en elektriciteit; hij inkasseert de dana's en geeft dat geld ook weer uit, sleurt met kaarsen, wierook, bloemen en wasgoed, doet hier en daar wat schoonmaak (ik herinner me een tempelpriester te Chicago die telkens de sigarettenpeukje uit de tempeltuyn ging oprapen...), hij ontvangt bezoekers en ontstopt de wc's...

En ik geloof dat daarom de 'priester', alle antiklerikalen ten spijt¹, toch een noodzaak. En de 'tempel'?

Inderdaad, Shinran Shonin had geen eigen tempel. Maar voortdurend adviseerde hij heel wat gevestigde 'tempel-priesters' in Echigo (zijn verbanningsoord) en zeker later in Kantō (de huidige provincie Hitachi), zoals overduidelijk blijkt uit zijn correspondentie. Yuien-bo, de vermoedelijke auteur van Tannisho, zou een tempelpriester uit die streek geweest zijn.

¹Iedereen weet nu stilaan dat Shitoku een doorwinterd antiklerikaal is...

Een gemeenschap, zeker een religieus gerichte gemeenschap als een *sangha*, wordt snel chaotisch als er geen duidelijk, concreet middelpunt is. Religie is immers niet enkel de relatie van adept tot 'God' of 'Boeddha', maar beslist ook de horizontale spiritualiteit met andere gelijk-denkenden, de 'mede-wegbewandelaars'. Er moet een trefpunt zijn waar men elkaar kan ontmoeten, waar men anderen (en de Boeddha) in de ogen kan zien. Laat heiligen, asceten, wijzen en kluisenaars maar verblijven in 't donkere woud of boven op de bergen; de gewone volgeling heeft voor zijn spiritualiteit een *huis met vele kamers* nodig, waar hij naar de Leer kan luisteren, waar hij ideeën kan uitwisselen of kwijtgeraken, waar hij afstand kan nemen van zijn dagelijkse doordeweekse problemen, waar hij warmte en zo nodig opvang kan ervaren.

Zo'n middelpunt, dat trefpunt, dat zwaartepunt van de *sangha* moet wel een 'tempel' zijn : geen "Heilig Huis", geen "Heilige der Heiligen", geen woonplaats van de ene of de andere godheid, maar een huis voor de volgeling zelf : het huis van Drievoudige Toevlucht tot de Boeddha, tot de Leer en tot de Gemeenschap.

En dus is - menselijk gezien - ook de tempel een noodzaak. Jammer genoeg zien we meer dan eens rondom ons - ook bij boeddhisten - welke vragen er oprijzen wanneer een *sangha* over geen toegankelijke 'tempel' beschikt...

Alleen al om zijn diepmenselijke betekenis moet er wel een tempel zijn.

Niet voor de Boeddha ! Die heeft noch priester noch tempel noch reciteren van nembustu of daimoku of sutra's of mantra's nodig noch korte of lange erediensten. Hij is geen 'god' die vereist aanbeden te worden. De leer is er niet voor de Boeddha, maar voor mij, voor u.

Evenmin bestaan tempels en priesters voor de Boeddha, maar ze zijn er voor mij en voor u. Omdat we die nodig hebben op dat moeilijke Achtvoudige Pad.

Namu Amida Butsu.

Shitoku

De NAAM is NAMU AMIDA BUTSU (XVI)

Shitoku A. Peel

Hakara! : Zorgen en Berekeningen (1)

南
無
阿
彌
陀
佛

In het algemene Boeddhisme is er telkens weer sprake van de Vier Edele Waarheden. Deze vormen immers het geraamte van elke boeddhistische lering van welke boeddhistische school ook. Buiten de Vier Edele Waarheden is er géén Boeddhisme. Ze zijn niet enkel skelet, maar ook programma, landkaart en wegwijzer naar de uiteindelijke bevrijding uit de kringloop van geboorte, lijden en dood. Ook al lopen de interpretaties van deze Edele Waarheden wel eens uiteen volgens de verschillende boeddhistische scholen.

Sta me toe u - tot in den treure - aan deze Vier Edele Waarheden te herinneren : het Lijden, de Oorsprong van het Lijden, de Opheffing van het Lijden en het Pad dat voert naar de Opheffing van het Lijden.

De Eerste Edele Waarheid betekent dat dat het hele pakket van onze existentie getekend en doordrongen is door de menigvuldige vormen die "het lijden" kan aannemen. Maar "lijden" dienen we in z'n breedste zin op te vatten : niet zomaar pijn, ziekte, honger, ouderdom, dood, maar veeleer het alomtegenwoordige besef van mistevredenheid, van mislukking, van hopeloosheid, van uitzichtloosheid, van verdwazing en vergissing. De eenvoudigste manier om tot dit besef van "lijden" te komen, is met open ogen rondom ons te kijken : de vergankelijkheid van bloesems, eendagsvliegen, wereldrijken, het wegekronkelen van wierook, de erosie van de hoogste bergtoppen... En wijzelf ? Onze gezondheid ? Onze oorlogen en burgeroorlogen ? Het kwaad dat anderen ons aandoen en het kwaad dat wij anderen aandoen. Zijn wij dan zo tevreden, gelukkig met ons bestaan, met ons verouderen. En ons sterven, onze dood, die ons elk ogenblik kan overvallen. We moeten zelfs niet eens oud worden om te sterven...

Wie kan met een ernstig gemoed blijven ontkennen dat de actieve of passieve lijdenservaring die we ondergaan, geen determinerende factor in ons bestaan vormt ? Men moet dan lichamelijk, geestelijk, intellectueel blind en gedrogeerd zijn...

Weliswaar kennen we minuten, uren, misschien dagen van geluk en tevredenheid, bij een mooie muziek, bij een aangrijpend landschap, bij een goed glas bier, bij ons lief... Maar onherroepelijk komt dat gevoel van mistevredenheid weer op. Want men zegt wel dat na regen zonneshijn komt, maar het is ook zo dat na zonneshijn weer regen komt...

Het leven is ondenkbaar zonder lijden. Het leven voedt zichzelf uit lijden. Zoals men niet kan leven zonder andere levende wezens te doden. Dat hoort bij de kringloop van geboorte-en-dood.

De Tweede Edele Waarheid is die van de Oorsprong van het Lijden. Voor zowat alle religies is de oorsprong van het lijden een cruciaal, fundamenteel feit. Doorheen de hele loop van haar geschiedenis heeft de mensheid gezocht naar een uitwendige oorzaak, zodat het mogelijk werd de schuldvraag te verplaatsen naar iemand of iets anders. Neem b.v. het Christendom : ongeacht of we God zelf ofwel Adam en Eva beschouwen als de origine van het lijden (dat, christelijk bekeken niet los te maken is van het begrip 'zonde'), toch kan men een zeker gevoel van geruststelling indenken : "het is niet mijn schuld, maar die van ..." In het Boeddhisme gaat dat niet op ! Boeddha Shakyamuni heeft aangetoond dat wat hij "lijden" noemt, in de eerste plaats een innerlijke aangelegenheid is waarvan de oorzaak innerlijk is : elk wezen is oorzaak van lijden. Let wél : het Boeddhisme leert niet dat elk wezen de oorzaak is van zijn lijden, dat ik de oorzaak ben van mijn lijden. Maar wél van het lijden.

Elk van ons, in verleden, heden en toekomst is schepper van de lijdenswereld. De hele, rusteloze cyclus van geboorte-en-dood wordt veroorzaakt door de totaliteit van alle wezens, van alle lijdende wezens hoe ontelbaar ze ook zijn. Daardoor ook is het bereik van het lijden onvoorstelbaar, met daarbij de onvoorstelbaarheid van de karmische acties, reacties en interacties.

We moeten ons ervoor hoeden deze onbegrensde collectiviteit van lijdende wezens als iets abstracts te beschouwen : ze is reëel, concreet, existentieel, d.i. ingrijpend in alle vormen van onze existentie. Deze collectiviteit is u en ik en alle anderen. Zeker ook "u" en "ik". U en ik en daarbij de ontelbare soorten wezens, we zijn allen collectief maar ook individueel mede-aansprakelijk voor deze wereld die de lijdenswereld is. Waarom is dit zo ? Omdat u en ik net zoals alle andere wezens welke en hoe die ook zijn, verteerd worden door begeerte, aversie, haat, driften, verwachtingen, angsten. Laten we voortaan die sinistere reeks op zijn Japans *bonnō* noemen om de verdere uiteenzetting te vergemakkelijken.

En waar ontspringen die *bonnō* ? Niet buiten de wezens (de solidaire collectiviteit van alle wezens...), dat hebben we hiervòór al gezegd, maar binnen in hun onophoudelijk ratelend en schrokkerig gemoed. Alle willen ze over alles de baas zijn, alle dingen tot de hunne maken, hun ego opschroeven tot het middelpunt van het heelal. Maar wat jammer : ze zitten alle verkeerd. Hun ego is niet het middelpunt van het heelal, maar enkel het middelpunt van hun *wishful thinking*. Als je dat wat ze hun 'zelf' noemen begint af te pellen als een ui, dan ontdek je dat er enkel 'leegte' achterblijft.

Hun "ik" is immers niets anders dan een illusie te meer, een misgreep, een zelf-begoocheling. Elk wezen, of we het levend noemen of niet, is iets dat samengesteld is, dat enkel bestaat uit componenten, dat opgebouwd is uit veel, heel veel steeds maar wisselende elementen die telkens weer vervloeiende structuren vormen.

Er is geen ego, er is geen op zichzelf bestaand 'zelf' (*ātman*). Tot je op een zeker moment ontdekt dat juist dát wat je als de afwezigheid-van-zelf (*anātmya*) ervaren hebt, deze metafysische leegheid, precies je *ware natuur* is, en als het ware terzelfder tijd, dat dit je *boedha-natuur* is.

Deze ontdekking : het realiseren dat je innerste ware en werkelijke, maar 'lege', d.i. substantie-loze 'zelf', het Boedhaschap is, ligt - praktisch gezien - buiten het normale vermogen van de normale mens. Tenzij natuurlijk je net als Dharmākara Bodhisattva je vijf lange kalpa's kan blijven mediteren...

Het normale, doordeweekse, gewone wat verdwaasde en wat lankmoedige wezen, zoals wij met onze *bonnō* wel zijn, blijft verstrikt in zijn zelf-illusie. Deze "onwetendheid" doordringt alles in deze lijdenswereld.

De doorgaans gebruikte term "onwetendheid" vind ik persoonlijk niet zo heel gelukkig. Het gaat 'm immers niet om een 'afwezigheid van kennis', maar om een vergissing, een miskleun, een "mis-weten". We hechten te veel aan de idee dat we een wezen zijn begaafd met een eeuwigheidselement dat we 'zelf' of 'ziel' noemen, een waardevol ego dat het hoofd kan bieden aan alle ego's van de wereld rondom ons. Het is deze gehechtheid die het ons moeilijk, zoniet onmogelijk maakt onze ego-gerichte inzichten te corrigeren.

Psychologen weten dat je niet ziet wat je niet wil zien.

Dat deze ik-begeertes en ik-gehechtheden, die je diep in je gemoed koestert en aankweekt, dat de berekeningen die je opmaakt, dat de gevoelens waarvoor je leven wil, dat je jezelf beschouwt als zijnde "ik in deze wereld", dat al die uitspraken over jezelf en de wereld, enkel aberrante constructies van je *bonnō*-geest zijn,- dat is moeilijk te slikken. En je bent zò geneigd die visie te verwerpen omdat ze strijdig is met wat je meest fundamentele, zeggen we maar "natuurlijke" begeerte is : ik te zijn.

De Derde Edele Waarheid spreekt over de Opheffing van het Lijden. Dat kan vergeleken worden bij een proces van ziekte en genezing : de Eerste Waarheid is de symptomatiek, de Tweede levert ons de diagnose. En nu dat de ware origine van de ziekte gekend is, wil je natuurlijk de mogelijkheid van genezing onder ogen zien. Het wordt vreselijk eenvoudig uitgedrukt : vermits "lijden" veroorzaakt wordt door "onwetendheid", volstaat het die "onwetendheid" weg te nemen. Zo simpel is dat : pak ze op en geef ze met de vuilniswagen mee. Zo eenvoudig is dat. En al je *bonnō*'s verdwijnen meteen en je problematiek over lijden en verlossing is voorbij, want je bent "verlicht" !

Was het maar...

Welnu, de manier om dat te verwezenlijken wordt uiteengezet in de Vierde Edele Waarheid : het Achtvoudige Pad dat voert naar de opheffing van het lijden. Dit Pad, dat ook het 'Pad van het Midden' wordt genoemd, omdat het alle uitersten vermijdt, is in feite het Vademecum van de Boeddhistische Heilige (of *would-be* Heilige).

In heel wat boeken en brochures vind je de 8 Juiste Voorwaarden om de verlossing te verwezenlijken. Laten we hier de opsomming ervan dus maar overslaan. We kunnen ze evenwel samenvatten in drie ondertitels met mooie, verleidelijke namen: Wijsheid, Moraliteit en Concentratie (of 'eensgerichtheid van attitude').

Gewoon deze drie : wijsheid, moraliteit en eensgerichtheid van attitude. Ik weet niet of iemand onder u ooit geprobeerd heeft deze drie tot een goed einde te brengen. Ik heb dat wél geprobeerd. En ik heb gefaald... natuurlijk.

De Vier Edele Waarheden vormen dus de essentie van het Boeddhisme en worden bijgevolg door alle boeddhistische stromingen als basis genomen. Het onderscheid tussen die diverse scholen berust grotendeels op de methodologische aanpak : de wijze waarop elk van de Vier Waarheden wordt geïnterpreteerd en voornamelijk de verhouding van nadruk die op elk van de Acht Spaken van het Dharma-Rad wordt

gelegd. Elke boeddhistische school heeft immers een verschillend recept voor het combineren van wijsheid, moraliteit en geestesconcentratie. Daarbij wordt in de meeste gevallen de moraliteit (of juist: het ethische) beschouwd als een voorbereiding voor het 'heilswerk' dat in feite 'verricht' wordt door wijsheid en concentratie. Het Achtvoudige Pad vormt aldus - in de praktijk - een ruim pakket van 'praktijken' in functie van culturele, historische of geografische omstandigheden, maar waarbij ook rekening gehouden wordt met de ingesteldheid van de volgeling. Het probleem is evenwel dat, om het even in welke boeddhistische school, dat praktijkenpakket leidt tot een schier eindeloze reeks van ethische, mentale en intellectuele oefeningen - waarvan de meeste evenwel boven het bereik van de gemiddelde sterveling liggen.

Wijsheid, Moraliteit en Concentratie zijn eigenlijk voor de wijzen, de heiligen, de asceten weggelegd. In dat besef spreekt Taoch'o² dan ook over de "Poort van de Weg der Wijzen", *Shōdōmon*. Deze Weg leidt tot bevrijding uit samsara, leidt tot het Grote Nirvana, tot de Uiteindelijke Verlichting. Daar moet niet aan getwijfeld worden. Ook Shinran was ervan overtuigd dat deze Shodomon hem zou leiden tot de uiteindelijke verwezenlijking van de Verlichting. Er is maar één maar : met moet de capaciteiten hebben om het geheel van de vereiste morele, meditatieve en niet-meditatieve praktijken zonder ophouden, zonder afzwakking te volbrengen.

Na de meeste van die zware praktijken in de kloosters van de Hiei-Berg wel gedurende twintig jaar te hebben volbracht, moest zelfs Shinran opgeven. Hij ontdekte zichzelf volkomen onbekwaam om deze zware taak te verwezenlijken. Zijn verwachtingen, zijn spirituele berekeningen vielen in duigen. Maar zijn grootste bekommernis was niet zozeer het eigen falen, maar de vaststelling dat hij niet alleen was in deze situatie, maar dat ontelbare wezens in datzelfde onvermogen verstrikt waren. Rondom hem ontdekte hij dat in de 'Drie Tijden en de Zes Geboorten' duizenden, miljoenen, miljarden wezens net als hijzelf in de spirituele onmogelijkheid waren het 'Heilige Leven' tot vervulling te brengen : het continu beoefenen van de moeilijke praktijken vereist door het Edele Achtvoudige Pad in zijn conventionele formuleringen.

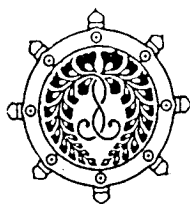
Het meest wrede van die vaststelling was wel dat al wat Shinran in al die kloosterjaren gehoord had over de Oneindige Wijsheid en het Oneindige Mededogen van de Boeddha, dan wel verkeerd moest zijn. Als die Wijsheid en dat Mededogen afhankelijk waren van de beperkingen gebonden aan het beoefenen van de moeilijke

²Vierde patriarch van het Shinboeddhisme. 562-645.

praktijken, kon men niet meer over 'oneindig', d.i. 'onvoorwaardelijk' spreken. Dat zou met zich meebrengen dat hetgeen Shakyamuni en alle boeddhistische wijzen en leraren ooit verkondigd hadden, de mensen op een vals pad moest leiden. Maar dergelijke idee was voor Shinran te veel. Men kan aan alles twijfelen, maar niet aan de Oneindige Wijsheid en het Oneindig Mededogen van het Oneindige Boeddhaschap !

Er moet dus een ander Pad zijn dan het Pad der Wijzen. Het is weer Taoch'o: naast het Shodomon bestaat er ook een Pad voor de Niet-Wijzen, voor de gewone mensen. Dat Pad is de Geloofte-Kracht van Amida's Mededogen, het Pad van het Reine Land, *Jōdomon*. Dit Pad van het Reine Land bezigt dezelfde bewoordingen als het Pad der Wijzen, maar de oriëntering is anders. Wijsheid, Moraliteit en Concentratie zijn hier niet meer *jouw* bekommernis noch *jouw* praktijken : je ontvangt ze vanuit het Oneindige Boeddhaschap in één enkel pakket : *shinjin*. De praktijken zijn in het eindeloze van de tijd reeds vervuld door Amida Buddha. Het Licht van het Boeddhaschap omvat je en laat je niet los. Je bent ontvangende, niet 'werkende' partij. Het is eigenlijk ongelooflijk !

(wordt voortgezet)

Turning a corner
the wind blew my nembutsu
up into the sky.
Namu Amida Butsu.
Goodbye, Nembutsu, goodbye !

Marcus C.

Agnes Myoshu Jedrzejewska

DE SAMSARISCHE ILLUSIE

Ik heb al dikwijls de gelegenheid gehad kritische opmerkingen te horen over personen die de Dharma uitdragen. Men bekijkt en evalueert de boeddhistische leraar en meester, dan vindt men hem ontgoochelend vanaf het moment dat men in of aan hem iets ontdekt dat niet klopt met het ideaal dat men in hem wil zien. Ik wil nu proberen dergelijke attitude te analyseren.

De fundamentele illusie in zo'n geval betreft de relatie tussen de boeddhistische leraar aan de ene kant en het Boeddhaschap zelf aan de andere kant. Ik beseef maar al te goed dat wanneer ik in de tempel over de Leer spreek, de woorden die ik gebruik in feite niet mijn eigen woorden zijn, maar de Leer van de Boeddha die ik mijn best toe over te brengen; dit is evenwel zowel voor mijzelf als voor mijn toehoorders een leren. Ik kan mezelf niet voorstellen als de auteur van de Dharma-uiteenzettingen die ik geef. Ook ik ben eigenlijk een toehoorder en ik heb geenszins de indruk dat ik 100 % overeenstem met hetgeen ik zeg of schrijf over de Leer. Verre van daar !

Moest ik volledig overeenstemmen met hetgeen ik over de Dharma zeg of schrijf, dan betekent dat : "Ik ben Boeddha" - en die aanspraak kan ik niet maken. Bij een Dharma-uiteenzetting is de enige spreker de Dharma zelf. Iedereen, ook de spreker, is luisterend student. Elk moment dat ik mijn uiteenzettingen uitspreek of schrijf, ben ik mede-toehoorder van de Boeddha. En hoe vaak ben ik zelf niet verrast geworden door hetgeen ik uitsprak !

Het is een bijzondere vrucht van het karma dat men rechtstreeks, persoonlijk door een leraar als Shakyamuni Buddha onderwezen wordt. Maar voor de meesten onder ons is dat nu eenmaal een onmogelijkheid. Maar dat betekent niet dat men afgescheiden blijft van de Leer ! De Buddha-Dharma is in alle mogelijke manieren overgebracht geworden. En één van die manieren zijn de *Shinjin*-mensen.

De 'mensen van shinjin' zijn geen boeddha, alhoewel zij toch - in zekere zin - rechtstreeks naar de Boeddha hebben geluisterd en de verzekering hebben vroeg of laat, maar eerder vroeg dan laat, boeddha te worden. Die mensen hebben het vermogen hun leven en zelfs andermans problemen doorheen de Nembutsu te zien en

te beleven zoals de Boeddha. Maar doordat ze nog steeds samsarische schepsels zijn, kunnen zij niet handelen zoals de Boeddha, want **dit is samsara** ! Ook de 'mensen van shinjin' leven het samsarische leven ofschoon hun gemoed gereinigd is geworden en klaar is voor de laatste transformatie. Om het Boeddherschap te verwezenlijken volstaat het niet het grootste deel van de Dharma te begrijpen; ook onze *bonnō*, al onze bonnō's dienen uitgeput en vervangen te zijn door de verdiensten van de Boeddha. En de 'mensen van shinjin' zijn nog niet zover. En dat maakt ze fundamenteel verschillend van de Boeddha.

In het Shinboeddhisme hebben we deel aan de verdiensten van de Boeddha door het uitspreken van zijn Naam. Boeddha verandert onze *bonno*'s en stelt ons gemoed in naar analogie met zijn gemoed. Deze omvorming is voor ons de enige mogelijkheid spiritueel te leren en te groeien. Maar doordat we geen Boeddha zijn, kunnen we niet handelen als Boeddha. En dat hoeft men van ons ook niet te verwachten.

Wat voor 'n autoriteit op welk gebied ook we zijn, welke hoge functie we bekleden in de hiërarchie van de Jodo-Shinshu of in de maatschappij, wij zijn **nog geen boeddha**. We begaan vergissingen, we zitten met karmisch geconditioneerde emoties, we reageren zoals het gros van de mensen, niet zoals de Boeddha. Zelfs moesten we perfect alle leringen van de Boeddha kennen (maar dat is vooralsnog onmogelijk), toch blijven we onze menselijke *bonno*'s meeslepen en zijn we emotioneel en fysisch in de onmogelijkheid te handelen als Boeddha.

Shinran Shonin heeft meer dan eens erkend dat hij samsara aantrekkelijk vond, maar hij erkende meteen ook de illusoire waarde van die bekoring. Hij begreep de Leer en realiseerde de noodzaak van de menselijke individualisering. Enkel door een individuele benadering van het Boeddherschap kan men zijn gemoed omvormen en samsara achter zich laten. Zolang je de Leer niet aanvoelt als **jouw** weg, **jouw** manier de wereld en jezelf te ervaren, blijft er de gapende barst tussen je boeddhistische kennis en hetgeen je werkelijk bent. Je perceptie van de Leer blijft theoretisch en er verandert niet veel in je leven. Shinran Shonin raadde aan niet te zeer belang te hechten aan het navolgen van alle voorschriften uit de Dharma, maar rechtstreeks, via de Nembutsu, de Boeddha te benaderen. Door het 'horen' van de Nembutsu realiseer je de illusie van samsara en ook je eigen schijn-heiligheid, je eigen mogelijkheden en onmogelijkheden, - en hoe dat je ermee kan afrekenen.

Indien we op de juiste manier met de Nembutsu omgaan, dan denken we niet dat we ons leven en de wereld rondom ons aan het verbeteren zijn. Het volstaat dat we al die tijd bezig zijn iets proberen te begrijpen van wie wij zijn en wie de

Boeddha is. Dat is onze levenslange taak. Ze is fascinerend. Moesten we, in plaats van te luisteren naar de Boeddha, proberen de dingen rondom ons te verbeteren, dan zouden we snel in een verwarrende frustratie terecht komen.

Deze verwarring wordt niet veroorzaakt door de Boeddha of door een Dharma-overdracht, maar door onze menselijke samsarische wijze van denken. Wij mensen, wij houden van samsara. Wij zijn mensen precies doordat we van samsara houden. Weliswaar bevalt het samsarisch lijden ons allerminst, maar we profiteren volop van de samsarische geneugten om mensen te zijn. Een van onze basisillusies is ons geloof dat samsara kan verbeterd worden en dat ons samsarisch bestaan ooit eens goed zal zijn. Heel wat mensen hebben hun leven gelaten voor dat ideaal. Heel wat mensen beginnen naar de Dharma te luisteren enkel om hun levensomstandigheden, de maatschappelijke situatie, de planeet Aarde te verbeteren...

En terwille van dit basisgeloof 'samsara te verbeteren' steken veel van ons meer energie en tijd in "goed te doen" dan in een degelijke Nembutsu-praktijk. Zo proberen de "goed-doeners" te verbeteren wat niet verbeterd kan worden, in plaats van te streven naar een juist standpunt.

Zonder een ware Nembutsu-instelling kan niemand in oprechtheid de menselijke egocentriciteit realiseren. De "goed-hartigen" en "goed-willenden" geloven daarbij dat ze zich voor "de andere" inzetten, dat ze voor "de andere" zorgen, dat ze voor "de andere" het juiste doen. Maar zonder het Licht van de Boeddha kan niemand inzien dat de menselijke beperking eigenlijk niets anders is dan naar zichzelf te staren, dan het goede voor zichzelf te doen en voor zichzelf te zorgen onder het bewuste of onbewuste mom dat allemaal voor "de andere" te doen.

Shinran Shonin realiseerde deze wrede werkelijkheid en ontdekte daarop "dat Amida uitsluitend voor mij, Shinran, zijn Geloften heeft afgelegd."

In het Licht van de Nembutsu kunnen we zien dat al onze inspanningen, naar het goede zowel als naar het slechte, slechts één enkele bedoeling hebben: onszelf beter te voelen. Zo willen we dat ons gezin een goed gezin is, dat we er geen last mee hebben. Wanneer we iemand beminnen, willen we dat die persoon ons terwille is en we worden treurig of boos of jaloers wanneer die persoon niet aan onze verlangens beantwoordt. We verkiezen Dharma-leraars die ons bestaan comfortabeler maken, maar we bekritisieren ze als ze niet met onze verlangens overeenstemmen of ons wijzen op vervelende problemen. We bestempelen de Dharma als niet goed genoeg voor ons wanneer we iemands leven nemen als voorbeeld van mogelijke gebreken van de Dharma.

Maar wat kunnen we weten over iemands leven ? We begrijpen meestal niet eens ons eigen leven. We willen blijven zoals we zijn, maar we willen wel dat rondom ons enkel bodhisattva's ter beschikking staan. Misschien denken we niet bewust zo, maar we handelen op die manier. Verbetering zoeken rondom ons in plaats van onszelf te verbeteren, betekent **anderen** te zoeken die ons leven moeten verbeteren. We stellen in 't bijzonder harde eisen voor personen gekend voor hun spirituele begaanheid. We trekken ons niets aan van het verschil tussen onze behoeften en hun mogelijkheden. Het is duidelijk dat gewone samsarische mensen handelen voor hun samsarisch welzijn, terwijl de mensen die religieus betrokken zijn handelen met het oog op verlichting. De bedoelingen zijn verschillend, de handelingen zullen tegenstrijdig zijn. Waarom verwacht de samsarische maatschappij dat religieuze mensen 'vlot' zouden zijn en nuttig voor samsara ? Ondanks dit verlangen, is er geen enkele grond voor. Kijk naar de geschiedenis van de mensheid : 1) Shakyamuni Buddha verliet zijn gezin op zoek naar zijn eigen religieuze ervaring; zijn familie was er boos om en vanuit het maatschappelijk standpunt was hij geen 'goed mens'; 2) Jezus Christus was zo'n onruststoker voor de Joodse gemeenschap dat hij moest gedood worden; 3) Mohammed was verplicht uit Mekka te vluchten om niet vermoord te worden door eigen volk; 4) Shinran Shonin werd als misdadiger door de Japanse overheden van zijn tijd veroordeeld tot ballingschap; 5) De Dalai-Lama blijkt voor de Chinese regering een gevaarlijk personage te zijn...

De samsarische mensen zijn bereid het religieuze, om 't even van welke aard, te aanvaarden als een (cultureel of sociaal ?) ornament van samsara, iets dat de mensen een beter idee van zichzelf bezorgt : "Religie maakt de mens menselijker!" Dat is het samsarische standpunt.

De ware religieuze verwezenlijking biedt geen 'vlotte' voorbeelden. Wie verkiest menselijk te zijn, kan geen boeddha zijn. Men dient eerst te realiseren hoe vreselijk de menselijke situatie wel is³. Zolang er geen nembutsu-praktijk is, blijft het moeilijk en lastig je eigen menselijke conditie te zien. Zonder inzicht in *bonno* kan niemand inzicht krijgen in het Boeddhachap.

Shinran Shonin wordt in het Westen vaak bekritiseerd omdat hij het samsarische menselijke ideaal van de 'heilige' afgewezen heeft. Hij verliet het klooster,

³Op het ogenblik dat deze lijnen verschijnen, kennen we heel wat 'menselijke' situaties in Bosnië-Herzegovina, in Somali, in Ethiopië, in Irak, in Georgië, Bangladesh...

huwde tweemaal en verliet tweemaal zijn vrouw; hij werd jaren gezien als een misdadiger; hij was, net als zoveel religieuze mensen, een onruststoker en een lastpost hinderlijk voor het maatschappelijke bestel. Dat is allemaal waar ! Hij heeft al die 'vreselijke dingen' gedaan. Hij heeft ze gedaan omdat hij wilde weten wie hij was en hoe het Stralende Aangezicht van de Boeddha is. Hij wilde zelfs niet nagevolgd worden, omdat hij geen reden vond dat enig karmisch wezen dient nagevolgd te worden. Enkel de Boeddha moet gevolgd worden.

Beseffend dat om naar de Boeddha te luisteren hij diende te schrijven over de Dharma, verliet hij uiteindelijk zelfs Eshin-ni. Hij schreef niet met het oog op de gehele mensheid; hij schreef om de zaken voor zichzelf duidelijk te maken. Hij was de eerste student van zijn eigen geschriften⁴. Sedertdien hebben mensen zijn teksten nuttig gevonden omdat ze de kracht van de Leer uitstralen, de niet-persoonsgebonden Dharma. Een 'mens van shinjin' is niet noodzakelijk een 'theoloog' of een diependenkend filosoof; hij is een luisteraar. Op dit niveau valt niet na te denken. De Dharma is om naar te luisteren en naar te leven.

Enkel de juiste Nembutsu-praktijk biedt ons de mogelijkheid naar de Dharma te luisteren. Enkel op die wijze beseffen we dat hetgeen we doen, wij dat doen voor onszelf. We denken misschien dat we het doen voor iemand anders, voor de mensheid, voor de planeet, voor de Dharma, voor de Boeddha... In waarheid werken we enkel voor onszelf. Deze zelf-beperking is absoluut gekoppeld aan de samsarische aard van ons bestaan. Wij leven met anderen in interactie en interrelatie, maar bij het beschouwen van anderen, zien we in waarheid enkel onszelf. De beperkingen eigen aan de menselijke geest laten ons zelfs niet toe een tweede persoon te begrijpen, om 't even wie hij of zij is.

Zelfs wanneer we ons inspinnen de teksten van Shinran Shonin in hun intellectuele finesse te begrijpen in plaats van naar de Nembutsu te luisteren en *shinjin* te verwerkelijken, verspillen we onze kostbare tijd. Als we het in samsara te druk hebben om aan *shinjin* te denken, besteden we onze levenstijd aan illusoire doelen, en ook dat is verspilling van tijd en energie. Maar wie die zo druk bezig is met samsara, kan of wil daarop ingaan ?

NAMU AMIDA BUTSU !

⁴B.v. *Kyogyoshinsho* is hij zijn leven lang blijven herwerken en herschrijven, tot in zijn laatste dagen !

Danielle Girardin

ZELF EN NIET-ZELF

In de literatuur rond Zen heb ik ooit volgende uitspraak van een leraar gelezen:

"Als een leerling komt en hij spreekt over het zelf, dan begin ik over het niet-zelf.

Als een leerling komt en hij heeft de mond vol over het niet-zelf, dan richt ik zijn aandacht op het zelf."

De zelf-niet-zelf paradox blijft inderdaad de kern van de Dharma. Het is de scharnier waarrond alle boeddhistische filosofieën, meditatieve praktijken, verhalen en dergelijke uiteindelijk draaien. De zelf-niet-zelf paradox is een bron van verwarring - én van bevrijding.

Verwarring begint wanneer een van beide polen benadrukt wordt ten koste van de andere pool. In boeddhistische middens bestaat uiteraard eerder de tendens om zich aan de idee van het niet-zelf te hechten en om uitspraken te doen als "Er is geen zelf". Maar dit is slechts een halve waarheid. De uitspraak "Er is geen zelf" is enkel betekenisvol in haar **volledige** context, namelijk "Er is geen zelf; er is geen niet-zelf", waarbij we moeten bedenken dat ook deze uitdrukking geen absolute metafysische stelling is, maar een poging om in taal iets uit te drukken dat zich alleen in de ervaring op een directe wijze kan voordoen.

Want subjectief is er natuurlijk wél een zelf. We beleven het eigen bestaan vanuit een centrum, waarvoor we de woorden "ik" of "zelf" gebruiken. Dit wil uiteraard niet zeggen dat dit centrum zich zou voordoen als een vaste, onveranderlijke kern, maar wel als een continuïteit-in-beweging. Zonder deze continuïteit in de beleving van zichzelf en de anderen zou ons gedrag uiteenvallen tot chaos, de dagelijkse gang van het leven zou zonder meer onmogelijk worden. Als *nama-rupa* zijn we immers een persoon, met een specifiek lichaam, met een unieke persoonlijke geschiedenis, met capaciteiten die we ontwikkeld hebben en andere waarmee we niets gedaan hebben, met een verzameling relaties naar anderen toe, met taken en verantwoordelijkheden waarvan we sommige met plezier verrichten en waarvan er andere op onze zenuwen werken, met fantasieën en verlangens die we in de wereld vorm geven en andere die we vergeten zijn sinds onze kindertijd.

Al deze fenomenen maken dat we ons wel degelijk als een zelf beleven, als een continuïteit-in-beweging.

We moeten niet te vlug de pool van het zelf verwaarlozen, als ging het alleen maar om een illusie. Ook illusies zijn reëel. Ook illusies bepalen mee de vorm die ons leven aanneemt. Het zelf is een noodzakelijke illusie.

Deze noodzakelijke illusie is tevens ons *bombu*-schap. We zijn niet spiritueel onvermogen omdat we geen moeilijke praktijken kunnen verrichten, ons niet aan regels kunnen houden of geen ongehoorde vermogens kunnen ontwikkelen. Want met geduld en wilskracht kunnen we dit wel, de een al wat gemakkelijker dan de ander. Ons spiritueel onvermogen is niet een gebrek aan kundigheid of daadkracht. Het is *inherent* aan ons bestaan, we zijn noodzakelijk *bombu*. Maar het *bombu*-schap is geen blinde muur. Het zelf is geen zwarte vlek. Want op de bodem van het spirituele onvermogen, daar waar een zelf op zijn eigen uitputting stoot, rijst tegelijk *Ander-Kracht* op.

Het is in deze zin dat een 'zelf' de kiem tot bevrijding bevat, niet als zelf-transcendentie, maar als spontane vervulling van de eigen aard.

Want we zijn tegelijk *bombu* en Boeddhaschap, we zijn tegelijk geroepen tot het dwaze en tot wijsheid, tot egocentrische *hakaraï* en tot mededogen. Want het een is niet in tegenspraak met het ander. Ons *bombu*-schap zelf is de noodzakelijke vorm die de beleving van het Boeddhaschap mogelijk maakt.

Namu Amida Butsu.

The lilac blossoms
are not old enough to know
the name of their tree.

Marcus C.

Een Theravada-stem :

HET UITSPREKEN VAN DE NAAM

Nico Moonen

In EKO nr 53 (juni 1992) las ik weer over de kracht van het uitspreken van de Naam Namu Amida Butsu. Het was deze keer in het artikel van Agnes Myoshu Jedrzejewska. - Nu ben ik zelf een volgeling van de Theravada-richting. Wat me echter opviel was dat de Boeddha Gotama Zelf al het denken aan Hem of aan Zijn Orde of aan Zijn Leer heeft aanbevolen. De reden is heel eenvoudig. Er kan maar één gedachte tegelijk in onze geest bestaan. Door aan de Boeddha te denken, door Zijn naam uit te spreken, is er op dat moment een heel heilzame gedachte in onze geest.

De Boeddha Zelf is zonder vrees. Het denken aan Hem moet daarom ook zonder vrees zijn. De Boeddha Zelf is de Waarheid. Het uitspreken van Zijn naam beschermt ons tegen illusie.

Zo is het uitspreken van de naam Namu Amida Butsu in feite het verdrijven van alle andere gedachten. Bij het uitspreken van de Nembutsu is er maar één gedachte, en wel een zeer heilzame. De uitwerking ervan kan niet anders dan heilzaam zijn.

Jodo-Shinshu en Theravada verschillen in uiterlijkheden. De leer is op meerdere punten gelijk. In de droom die Shinran had, werd niets nieuws geleerd. Maar verwezen werd naar een leerrede die de Boeddha Gotama eens aan de monniken onderwees ter bescherming (*Dhajagga paritta* : § I,218).

VRAGEN EN ANTWOORDEN

Als er geen God-Schepper bestaat, wie heeft dan de wereld geschapen ?

Dat is een vraag naar een "eerste oorzaak" die zich niet stelt in het Boeddhisme en duidelijk geïnspireerd is door een hellenistisch-christelijke denkpatroon, waarbij alle dingen een begin en een einde moeten hebben.

Het Boeddhisme kent aan de tijd enkel een relativistische waarde toe : er is ten opzichte van het 'heden' een 'verleden' van in het 'begin van de beginloze tijd', en er is een 'toekomst' tot het 'einde van de eindeloze tijd'. Het spreekt zich dus niet uit noch over begin noch over einde van het heelal uit. Eigenlijk is dit een zaak voor wetenschapslui, astronomen, cosmologen, mathematiëci... En die zijn er nog lang niet mee klaar als men de zo snel op elkaar volgende theorieën bekijkt.

Daartegenover staat evenwel de boeddhistische opvatting dat in zekere zin elk wezen zijn eigen subjectieve wereld schept via karmische vormingen. De wereld waarin iemand leeft is de vrucht van een onberekenbaar aantal karmische vormingen. In die subjectieve wereld is die iemand dan weer de Schepper ten goede of ten kwade van nieuwe karmische vormingen. En zo draait het Rad van Samsara verder...

B A C :

Kinderen redden van dehydratatie-dood

Dehydratatie-dood

Elk jaar worden er vijf miljoen gevallen van dood door dehydratatie gemeld. Dehydratatie veroorzaakt door vochtverlies is de grootste oorzaak van kindersterfte in de ontwikkelingslanden.

Wanneer een kind aan diarree lijdt, dan zal de moeder het gewoonlijk geen voedsel of drinken meer geven. Daardoor komt het dat het kind ook nog aan ondervoeding gaat lijden. Deze ondervoeding verzwakt het kind en leidt tot een verlies van weerstand tegen de ziekte, zodat het lijden van het kind nog toeneemt.

Vermits kinderen in ontwikkelde landen genieten van een betere voeding en een betere voorlichting, herstellen ze zonder enig probleem van diarree. Maar kinderen in ontwikkelingslanden sterven van een gewone diarree tegen het beangstigende ritme van één kind per zes seconden ! Dat is niet enkel te wijten aan het gebrek aan hygiëne en gezondheidszorg, maar ook aan het feit dat enkel een erkend arts of verpleegster de intraveneuze behandeling mag toepassen om de diarreesymptomen te verlichten.

ORS

Nochtans werd een nieuwe oplossing voor dit probleem ontwikkeld. Dehydratatiesymptomen kunnen behandeld worden door in juiste verhoudingen suiker en zout met water te mengen. Deze mengeling staat bekend als ORS (Oral Rehydration Salts) en verbetert wel 25-maal de lichaamscapaciteit water op te nemen.

ORS-dosissen, bestaande uit een mengeling van suiker en zout die gewoon in water dient opgelost te worden voor onmiddellijk gebruik, worden in de ontwikkelingslanden verkocht tegen prijzen overeenstemmend met 10 à 20 US cents per dosis. Een andere oplossing is dat de moeder van het zieke kind 8 teelepels suiker en 1 theelepel zout oplost in één liter gekookt water en dit aan haar kind toedient.

De grote meerderheid van de vijf miljoen kinderen die elk jaar van infectieuze diarree sterven, hadden kunnen gered worden door het gebruik van ORS in de juiste verhoudingen en ook door een groeiend besef dat kinderen die lijden aan diarree een extra hoeveelheid water nodig hebben om de verloren gegane lichaamsvochten terug op peil te brengen.

ORS in Bangladesh

UNICEF is in de ontwikkelingslanden bezig het gebruik van ORS beter bekend te maken. Een voorbeeld hiervan ziet men in Bangladesh juist nadat dit land onafhankelijk geworden was. Met blijkbaar succes werden 500.000 moeders voor- gelicht over het juiste gebruik van ORS. Maar in dit land, met een bevolking van meer dan 90 miljoen, blijft dit onderricht nog steeds in gebreke. BAC heeft besloten deze lacune te vullen in samenwerking met UNICEF, door de verdeling van ORS en onderrichtingen over het gebruik ervan te bevorderen, hoofdzakelijk door zich te richten tot de moeders en kinderen van dit land waar de gemiddelde levensverwachting nog steeds rond slechts 40 jaar ligt.

Wat is BAC ?

BAC staat voor *Buddhist Aid Center*. BAC werkt aan hulpprojecten in de geest van mededogen en liefde zoals door de Boeddha gepredikt. BAC werd opgericht om bij te dragen tot de wereldvrede en het welzijn van de mensheid.

Om die humanitaire activiteit op een regelmatige basis voort te zetten, ontwikkelde BAC in Japan een systeem van lidmaatschappen. De bijdrage bedraagt 5.000 yen per jaar. BAC is nu betrokken bij de verdeling van ORS en de bijpassende voorlichting in Bangladesh, maar voorziet, in samenwerking met UNICEF, een expansie van zijn inspanningen in Azië, Afrika en Midden- en Zuid- Amerika.

De hoofdzetel van BAC is :

Socho-ji Temple - 1316-9 Kutsunoya - Shizuoka - Japan 422.

In Vlaanderen hebben Hokke-ji (Nichiren-shu, Moorslede) en Jiko-ji (Jodo-Shinshu, Antwerpen) besloten dit initiatief te steunen. Gehoopt wordt dat ook andere boeddhistische organisaties zich hierbij zullen aansluiten. In afwachting dat BAC-Belgium een organisatorische vorm krijgt, kunnen alleszins reeds schenkingen overgemaakt worden op naam van beide voormelde tempels :

- Buddhist Society of the Lotus Sutra v.z.w.
Knaagreepstraat 8 a - 8890 Moorslede - Bank : 467-6178521-96
- Centrum voor Shin-Boeddhisme v.z.w.
Pretoriastraat 68 - 2600 Berchem-Antwerpen - Bank : 408-2066511-88
telkens met duidelijke vermelding : "Bijdrage BAC".

Gelet op overdrukte, worden Jikoji-Nieuws evenals de rubriek Nieuwe Aanwinsten van onze bibliotheek verwezen naar volgend nummer.

ROOSTER DER BIJEENKOMSTEN
Herfst 1992

Di 01.09 20 u. Amida-kyo (P)
02/05.09 Shin Conference Düsseldorf
Di 08.09 20 u. Sambutsuge (D)
Di 15.09 20 u. Juseige (H)
Vr 18.09 20 u. Cursus Intro
Zo 20.09 10.30 O-Higan¹- Shoshinge (Sh)
Di 22.09 20 u. Junirai (Ré)
Vr 25.09 20 u. Cursus Filos
Di 29.09 20 u. Amida-kyo (K)

Vr 02.10 20 u. Cursus Intro
Di 06.10 20 u. Sambutsuge (Ru)
Vr 09.10 20 u. Cursus Filos
Di 13.10 20 u. Juseige (A)
Vr 16.10 20 u. Cursus Intro
Di 20.10 20 u. Junirai (B)
Vr 23.10 20 u. Cursus Filos
Di 27.10 20 u. Amidakyo (Sh)

Di 03.11 20 u. Sambutsuge (P)
Di 10.11 20 u. Juseige (D)
Vr 13.11 20 u. Cursus Intro
Di 17.11 20 u. Junirai (H)
Vr 20.11 20 u. Cursus Filos
Za 21.11 14.30 Memoriaal L.Lammens
Di 24.11 20 u. Amidakyo (B)
Vr 27.11 20 u. Cursus Intro

Di 01.12 20 u. Sambutsuge (K)
Vr 04.12 20 u. Cursus Filos
Zo 06.12 10.30 Jodo-E²- Shoshinge (Sh)
Di 08.12 20 u. Juseige (Ré)
Vr 11.12 20 u. Cursus Intro

¹Herfstdevotieperiode 21/25.09.92

²"Feest van het Reine Land"; gedenkt de Verlichting van Gautama Buddha.

J I K O - J I

Tempel van het Licht van Mededogen

CENTRUM VOOR SHIN-BOEDDHISME v.z.w.

Pretoriastraat 68
2600 Antwerpen-Berchem

Tel. 03/218.73.63

Fax 03/235.92.20

Verantwoordelijk uitgever: Sh.A.Peel, Leemputstraat 10, 2600 Antwerpen-Berchem
Overname toegelaten mits bronvermelding en bewijsexemplaar .

Snelrukkerij Total Copy Service, Herentals